

Cultuurwetenschappelijke vaardigheden

ONDERZOEKSOPDRACHT 1.19

DE SCHILDER IN ZIJN WERELD

G.P.D. Prevos
Roserije 28a
6228 DH MAASTRICHT
pprevos@tip.nl
<http://members.tripod.lycos.nl/oustudent>

studentnummer 836.541.959

DEELOPDRACHT A

Vraag 1

- a. De inleiding loopt van het begin van de tekst tot en met pagina 331, alinea 3, "[...] *van de historiserende richting was*".
- b. Het onderwerp wordt afgebakend op pagina 331, alinea 3, "*Dit hoofdstuk gaat in op ... in de samenleving*".
- c. Het onderwerp wordt zowel in tijd, "*na 1900*", in gebied, "*Nederlandse*", als in thema, "*historische traditie in de Nederlandse kunstgeschiedschrijving*", afgebakend.

Vraag 2

- a. De tekst is in hoofdzaak een descriptief onderzoek. Descriptief onderzoek heeft vaak geen expliciete probleemstelling. Onderwerp en probleemstelling gaan hier in elkaar op. Zie het antwoord in vraag 1b.
- b. De centrale vraagstelling is: Hoe leefde de historische traditie die zich bezighoudt met de kunstenaar als historische figuur voort in de Nederlandse kunstgeschiedschrijving van na 1900?

Vraag 3

1. Heeft de opkomst van de belangstelling van de economische en sociale geschiedenis van de Nederlandse schilderkunst van de zeventiende eeuw nog andere wortels dan onvrede met de oudere generatie?
2. Is er een direct verband tussen de opkomst van het socialisme (Marx) en de opkomst van de sociale geschiedenis van de kunst?
3. Vond het streven van Wilhelm Martin om leven, werk en milieu te integreren in de kunstgeschiedschrijving navolging?

DEELOPDRACHT B

Vraag 1

Het onderwerp van dit onderzoek is de schilder Jan van der Beeck, genaamd Johannes Torrentius (1589-1644).

Jan van de Velde II, *Jan Torrentius* (1628), ets, afmetingen onbekend, The University of Michigan Museum of Art.¹

Vraag 2

Probleemstelling: een beschrijving van de levensloop van Torrentius en een analyse van het proces dat tegen hem werd gevoerd op beschuldiging van ketterij.

Vraag 3

Het onderwerp wordt als volgt afgebakend:

- Tijd: het leven van Johannes Torrentius (1589-1644), niet expliciet genoemd;
- Gebied: betreft hier dat gebied waar Torrentius zich heeft bevonden, niet expliciet genoemd. Dit zou gesplitst kunnen worden in de tijd dat hij in Nederland verbracht (tot 1630) en de tijd die hij in Engeland verbleef tot aan zijn dood in 1644;
- Thema: de levensloop is een vrij algemeen onderwerp, geen duidelijke begrenzing. Het proces als onderwerp is wel een duidelijk afgebakend thema.

Vraag 4

Er worden geen onderzoeksvragen gesteld.

¹ http://www.si.umich.edu/Art_History/demoarea/details/1962_2.27.html (8 augustus 1999)

DEELOPDRACHT C

Vraag 1

Brieven als historische bron zijn zogenaamde egodocumenten, het zijn bronnen waarin de actoren van het verleden over hun eigen rol in dat verleden mededelingen doen. Brieven zijn heel waardevol omdat zij niet zelden materiaal bevatten dat niet in de officiële stukken terechtkomt. Daar staat tegenover dat veel schrijver de neiging hebben hun rol in dat verleden te overdrijven of te bagatelliseren. Het aldus is belangrijk om historische brieven van alle betrokken partijen bij een onderzoek te betrekken en deze zo mogelijk te vergelijken met officiële stukken.

Vraag 2

De tekst *De schilder in zijn wereld* is in eerste instantie een verslag van een beschrijvend of descriptief onderzoek. Het beschrijft de ontwikkeling van de Nederlandse kunstgeschiedschrijving. Tevens wordt gezocht naar een verklaring van deze ontwikkeling en is het aldus tevens een verklarend of explorerend onderzoek.

Vraag 3

- ā De auteur maakt voornamelijk gebruik van publicaties op het gebied van de kunstgeschiedschrijving in Nederland. De auteur maakt ook gebruik van twee egodocumenten in de vorm van brieven (zie noot 2 en 3).
- ḃ Behalve het bovengenoemde bronnenmateriaal zou ik gebruik maken van een biografische encyclopedie en genealogische gegevens. Op deze manier kan een prosopografische beschrijving van de in de tekst beschreven personen gemaakt worden.
- ċ De interpretatieproblemen bij het gebruik van brieven zijn beschreven in vraag in bij deelopdracht C.

Vraag 4

De stelling is onjuist.

Het boek van Tollebeek wordt als literatuurverwijzing vermeld (noot 8, 9 en noot 18). De eerste verwijzing betreft een uitspraak gedaan door Blok tijdens zijn oratie in 1894, in die zin is het een secundaire bron. In de daarop volgende noten (noot 9 en 18) wordt de mening van Tollenbeek geciteerd en is het dus geen bron, maar een citaat. Het boek is dus hoofdzakelijk als literatuur gebruikt en dus is de stelling onjuist.

Vraag 5

Deze uitspraak is een interpretatie post hoc.

Het historische feit is dat er een grote immigratie van zuid naar noord is geweest (zoals men kan concluderen uit diverse historische bronnen). De bedoelde uitspraak is een interpretatie van dat feit (het grote culturele belang) en is aldus een interpretatie post hoc.

Vraag 6

Onderwerp en probleemstelling van de tekst passen het best binnen de richting die zich bezig houdt met bepaalde vernieuwingen en ontdekkingen. De tekst behandelt immers niet de levens van de schilders zelf, maar hoe zich deze beschrijvingen binnen de kunstgeschiedschrijving hebben ontwikkeld.

Vraag 7

- a Deze redenering berust op een abductie. Er wordt een kwalitatieve sprong gemaakt van het bijzondere naar het algemene.
- b Abductie is een vorm van inductie en heeft daarom geen formele geldigheid in logische zin. De conclusie is slechts een hypothese. De hypothese zal moeten worden getoetst aan hand van het proces van abductie, deductie en toetsing. Uit de hypothese (een algemene regel) zullen middels een deductie nieuwe bijzondere gevallen moeten worden afgeleid die vervolgens aan de algemene uitspraak getoetst kunnen worden.

Vraag 8

Het primaire doel van de tekst *De schilder en zijn wereld* is het presenteren van feiten en gegevens. Op pagina 331, alinea 3, staat te lezen: "*Dit hoofdstuk gaat in op de vraag hoe deze historische traditie in de Nederlandse kunstgeschiedschrijving van na 1900 voortleefde [...]*". In de tekst wordt vervolgens deze ontwikkeling beschreven aan de hand van verschillende publicaties op dit gebied.

Vraag 9

- a De sneeuwbalmethode.
- b De methode wordt niet aangeraden omdat hierdoor alle literatuur na 1990 (de publicatiedatum van het eerste artikel) niet gevonden kunnen worden. De methode die het *Vademecum* aanraadt is de systematische methode. De middels de sneeuwbalmethode gevonden literatuur zal moeten worden aangevuld met een tijdschriftenonderzoek in de voor het probleemgebied relevante tijdschriften. Ook kan men via een citatenindex 'de sneeuwbal vooruit rollen' om recente literatuur op te sporen. Verder kunnen via een systematische catalogus (bijvoorbeeld het Pica-systeem) recente literatuur en artikelen worden opgespoord.

DEELOPDRACHT D

DE INWONERS VAN HEUGEM

Analyse van een zuidlimburgse dorpsgemeenschap in de tweede helft van de achttiende eeuw

INLEIDING

De afgelopen jaren ben ik vrij intensief bezig geweest met het historisch onderzoek naar de herkomst van mijn voorouders. Het uitvoeren van dit onderzoek en het schrijven van een familiegeschiedenis geeft zeer veel voldoening. Behalve om persoonlijke motieven kan het schrijven van een familiegeschiedenis echter ook wetenschappelijk van belang zijn.

Een goede familiegeschiedenis is, volgens Régis de La Haye, een stuk streekgeschiedenis, een stukje plaatselijke historie, waarbij de voorouders geplaatst worden in hun tijd, en waarbij zoveel mogelijk hun leven, hun reilen en zeilen geschetst wordt.²

Familiegeschiedenissen beperken zich per definitie tot een relatief kleine groep personen die aan elkaar verwant zijn, vaak verspreid over een zeer lange tijdsperiode. Een familiegeschiedenis over een bepaalde familie geeft aldus slechts een beperkt beeld van een bepaalde samenleving of gemeenschap.

Om een goed overzicht te krijgen van verwantschapsbanden in het algemeen dient vandaar een brede groep van personen in een beperkte periode te worden onderzocht.

In een familiegeschiedenis zijn de verwantschapsbanden tussen de beschreven personen het uitgangspunt. In het hier voorgestelde onderzoek zullen verwantschapsbanden het onderwerp van het onderzoek vormen.

Om dit te doen heb ik gekozen voor het dorpje Heugem in de tweede helft van de achttiende eeuw. Heugem maakte toen deel uit van de Vrije Rijksheerlijkheid Gronsveld. Tegenwoordig maakt Heugem deel uit van de gemeente Maastricht. Door het onderzoek in de breedte uit te voeren hoop ik een goed beeld te kunnen krijgen van de verwantschapsbanden binnen deze dorpsgemeenschap.

De sociaal-historische historiografie van Nederland in de achttiende eeuw is voornamelijk gericht op de noordelijke gewesten van de Republiek. De beschikbare literatuur over de sociale geschiedenis van Limburg gaat niet specifiek in op verwantschapsbanden.³ Dit onderzoek kan aldus een goede aanvulling vormen op de bestaande publicaties omdat het een beeld zal geven van een deel van het huidige Nederland waarnaar nog niet veel onderzoek is verricht op dit gebied.

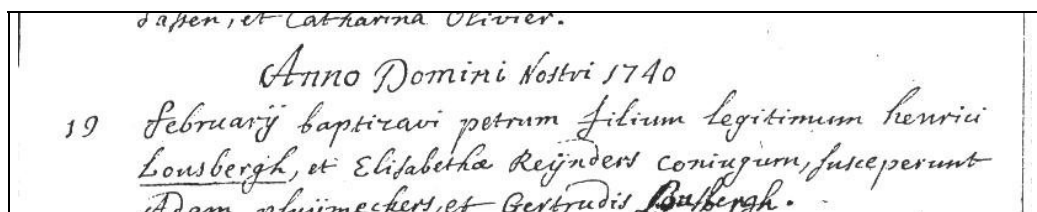
ONDERWERP EN PROBLEEMSTELLING

Het onderwerp van dit onderzoek zij, zoals reeds is aangegeven, de verwantschapsbanden binnen de dorpsgemeenschap van Heugem in de tweede helft van de achttiende eeuw. In dit onderzoek zal worden gezocht naar familieverbanden

² Régis de La Haye. *Limburgse voorouders: Handleiding voor genealogisch onderzoek in Limburg* (Maastricht 1994), 29. Voor een kritische analyse over het schrijven van een familiegeschiedenis zie: Filip Bastiaen, 'Wat is een echte familiegeschiedenis?', in: *Vlaamse Stam* 26 (1990), 49-57.

³ De *Bibliotheca Limburgensis* van de Stadsbibliotheek Maastricht beschikt over een breed opgezette bibliografie van publicaties over Limburg.

binnen deze kleine dorpsgemeenschap. Voor dit onderzoek zal hoofdzakelijk gebruik worden gemaakt van de doop-, trouw en begraafregisters van de katholieke kerk te Heugem. Deze registers bevinden zich in het Rijksarchief Limburg en het Gemeentearchief te Maastricht.

Extract uit het doopregister van de RK Parochie H. Michaël te Heugem 1740 (Rijksarchief Limburg, collectie kerkregisters)

In deze registers worden bij dopen en huwelijken altijd getuigen vermeld. Deze getuigen vormen de sleutel tot het onderzoek. De getuigen bij een katholiek doopritueel, de zogenaamde doopheffers, hebben een bepaalde verwantschap met de dopeling of het zijn goede bekenden van de ouders van de dopeling. Centrale probleemstelling van dit onderzoek is het achterhalen van de relatie tussen de actoren van de doop en huwelijksinschrijvingen. Hierdoor ontstaat een beeld van de verwantschaps en vriendschapsbanden binnen de dorpsgemeenschap.

ONDERZOEKSVRAGEN

Om de verwantschapsbanden binnen het dorp Heugem zichtbaar te maken worden de volgende onderzoeksvragen gesteld:

- 1̃ Wat is de relatie tussen de dopeling en de doopheffers?
- 2̃ Wat is de relatie tussen de getuigen bij een huwelijk en de bruid en bruidegom?

Nadat overzicht is verkregen in de structuur van het dorp kunnen verdere vragen worden gesteld zoals:

- 3̃ Zijn er huwelijken tussen bloedverwanten?
 - 4̃ Was er sprake van een neolokaal, patrilokaal of matrilokaal verstigingspatroon?
- Verdere onderzoeksvragen hangen af van de uitkomsten van het initiële onderzoek.

BRONNEN

De te gebruiken bronnen bestaan volledig uit de reeds genoemde kerkregisters. De kerkregisters van Heugem bestaan uit twee delen. Een facsimile van de originele registers, zoals hierboven afgebeeld, is in de studiezaal van het Rijksarchief en het Gemeentearchief Maastricht aanwezig. De registers zijn opgesteld in eenvoudig Latijn. De inschrijvingen zijn in deze boeken chronologisch gerangschikt. Ook zijn er in de jaren tachtig transcripties gemaakt van deze registers, de zogenaamde klappers. Deze klappers zijn op familienaam van de hoofd-actor gerangschikt, ook zijn hierbij de getuigen vermeld. Uit ervaring blijkt echter dat het gebruik van deze klapper om diverse redenen eigenlijk dient te worden afgeraden.⁴ In dit onderzoek zullen zal de klapper voor Heugem dan ook enkel ter ondersteuning gebruikt worden. Verder is er ook nog een bronnenpublicatie verschenen met betrekking tot de kerkregisters van Heugem.⁵ Hierin worden echter geen getuigen vermeld, de gegevens zijn in dit boek gerangschikt per parochie en op familienaam. Ook deze publicatie zal vanwege de vrij hoge foutenmarge en de beperkte informatie slechts ter ondersteuning worden gebruikt.

⁴ Régis de La Haye. *Limburgse voorouders* (Maastricht 1994).

⁵ P.L. Paquaij, *Geboren, gehuwd en/of overleden in Gronsveld 1600-1900* (Eijsden 1997).

Ter aanvulling op de studie kan gebruik worden gemaakt van het archief van de Vrije Rijksheerlijkheid Gronsveld in het Rijksarchief te Maastricht.⁶ Van dit archief bestaat echter geen register en het doornemen van deze bron zal zeer veel tijd in beslag nemen. Het archief wordt echter op dit moment opnieuw gestructureerd en geïnventariseerd door het Rijksarchief. Dit archief zal dus in eerste instantie niet voor dit onderzoek worden gebruikt.

WERKWIJZE

Het onderzoek zal in de volgende stappen verlopen:

- 1 Literatuurstudie met de nadruk op genealogie, sociale geschiedenis en (historische) antropologie;
- 2 Transcriberen van de kerkregisters van de parochie H. Michaël te Heugem (Rijksarchief Limburg en Gemeentearchief Maastricht);
- 3 Bouwen van een digitaal bestand waarin alle dopen, huwelijken en begrafenissen zijn opgenomen;
- 4 Analyse van het databestand aan hand van de getuigen aanwezig bij de dopen en huwelijken;
- 5 Beantwoording van de onderzoeksvragen;
- 6 Trekken van conclusies en eventueel formuleren en beantwoorden van nieuwe onderzoeksvragen
- 7 Schrijven van het onderzoeksverslag.

BEKNOPTE BIBLIOGRAFIE

- Clermont, J.H. en Jaspers E.J.M., *Geschiedenis van de Rijksheerlijkheid Gronsveld* (Gronsveld 1960).
- Haks, D., 'Het gezin tijdens het ancien regime: een historiografisch overzicht', in: *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis* 6 (1980) 235-270.
- Kloos, Peter, *Culturele antropologie: een inleiding* (Assen en Maastricht 1991).
- La Haye, Régis de, *Limburgse Voorouders. Handleiding voor genealogisch onderzoek in Limburg* (Maastricht 1994).
- Paquaij, P.L., *Geboren, gehuwd en/of overleden in Gronsveld 1600-1900* (Eijsden 1997).
- Plakans, Andreijs, *Kinship in the past: an anthropology of European family life 1500-1900* (Oxford 1984).
- Ritueel en symboliek in het dagelijks leven. Nederland 1500-1850* Open Universiteit (Heerlen 1992).
- Shorter, Edward, *The making of the modern family* (New-York 1975).
- Zwaan, Ton e.a., *Familie, Huwelijke en gezin in West-Europa: van middeleeuwen tot moderne tijd* (Amsterdam/Heerlen 1993).

⁶ RAL, Archief Vrije Rijksheerlijkheid Gronsveld, 01.178

DEELOPDRACHT E

Vraag 1,	D
Vraag 2,	A
Vraag 3,	A
Vraag 4,	C
Vraag 5,	A
Vraag 6,	D
Vraag 7,	A
Vraag 8,	B
Vraag 9,	B
Vraag 10,	B